

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата політичних наук, доцента **Полянської Вікторії Юріївни** на дисертацію **Кривенко Соломії-Василини Олександрівни** «Семантична парадоксальність політичного дискурсу (теоретико-методологічний аналіз)», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки

Актуальність дослідження представляється повною мірою очевидною, оскільки проблематика політичного дискурсу є, по-перше, малодослідженою, по-друге, лишається доволі дискусійною, а по-третє, вельми практичною і закономірною з огляду на реальну українську політику. Політична теорія та практика потребують глибокого осмислення як закономірностей функціонування політичного дискурсу, так і конкретних відповідей на ряд практичних питань, що виникають в просторі політичної влади, політичної комунікації, політичної культури, пов'язані із розумінням дискурсивної або текстової природи політики.

Тема дисертації здійснює сміливу і вчасну постановку проблеми семантичної парадоксальності політичного дискурсу в сучасній українській політичній науці. В такому звучанні проблеми, досліджені в дисертації, опиняються в полі найактуальніших проблем сучасної української політичної науки, привертаючи увагу до механізмів формування політичних смислів та цінностей, політичних комунікативних актів в рамках семантичних аспектів аналізу політичної реальності.

Практична цінність дисертаційного дослідження. Висновки та наукові здобутки даної роботи безперечно здатні збагатити українську політичну науку новими підходами до вирішення проблеми функціонування політичного дискурсу, його природи й закономірностей. Окрім того, що результати роботи

можуть бути використані для розробки навчальних дисциплін, написання наукових праць та іншої академічної активності, привернення уваги до проблематики політичного дискурсу і викриття аспектів його семантичної парадоксальності можна вважати внеском у сам реальний український політичний дискурс. Останнє твердження є підставою високо оцінювати практичне значення одержаних дисертанткою результатів.

Результати дисертаційної роботи знайшли відображення у 15 публікаціях, з них 7 – наукових статей у фахових виданнях із політичних наук в Україні, 1 – в іноземному фаховому виданні.

Наукове дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені Івана Франка «*Теорії політики: форми політичної рефлексії*» (Державний номер реєстрації № 0111U005524).

Дисертаційне дослідження С.О.Кривенко безперечно містить обґрунтовані пункти новизни, які полягають в наступному.

Формулюючи предмет дослідження, авторка звертається до офіційної мови політики, тобто інституційного виміру політичного дискурсу. В першому розділі «Витоки наукового знання про політичний дискурс» досліджується еволюція поняття політичного дискурсу та змісту його інтерпретацій, що дозволяє визначити специфічне предметне поле дослідження і сконцентруватись на авторській методології.

В другому розділі «Політичний дискурс як об'єкт наукових розвідок» сформульовано методологічну базу дослідження, що ґрунтується на доробках політичної лінгвістики та політичного дискурс-аналізу. Авторка починає з розрізнення «мови в політиці» («мови політиків») та «мову про політику», де в першому випадку йдеться про інституційний вимір політичної мови, про тексти, що звучать від офіційних осіб за певних регламентованих обставин, тексти, що є мовою прийняття рішень. В цьому розділі також виокремлюються критерії

аналізу політичного дискурсу, що дозволяють авторці зосередитись саме на предметі дослідження, омиваючи величезну кількість трактувань політичного дискурсу, накинених суспільно-політичними науками, що не мають стосунку до поставленої в роботі мети.

Окрім того, авторка формулює визначення парадоксів політичного дискурсу через ознаки, що проявляються в таких дискурсивних властивостях, як, по-перше, одночасне існування тверджень про політичний дискурс, які є істинними, але суперечать одне одному; по-друге, як підстава домінування певного політичного дискурсу зазвичай і стає причиною його заміни іншими дискурсами.

У третьому розділі «Політичний дискурс як сукупність політичних концептів» авторка здійснює аналіз семантичних властивостей слова як елемента політичного дискурсу, починаючи з проблематики концептуалізації політичного дискурсу. Тут доведено, що в політичному дискурсі відбуваються два пов'язані процеси – референція та концептуалізація; а також виявлено, що політичні концепти стають результатом процесу номінації. Номінація визначається як один із видів концептуалізації, мовна дія, яка наділяє слово не лише значенням, а й ставлення до певного політичного явища. Семантичний парадокс політичного дискурсу визначено неоднозначністю політичних концептів, «семантична аура» яких залежить від середовища. Аналіз політичного дискурсу, здійснений в роботі, дає підстави вважати, що характерною ознакою політичної реальності є неоднозначність політичних концептів, зміна їхнього значення відповідно до умов середовища та інтересів групи, що має доступ до ресурсів влади. У цьому полягає семантична парадоксальність політичного дискурсу.

У другому підрозділі третього розділу «Сфери застосування політичних концептів» досліджуються механізми концептуальних обмежень політичного дискурсу є офіційними (юридичні заборони вживати лайливі слова чи принижувати честі та гідність особи) та неофіційними (табу, цензура, евфемізми) способами.

В четвертому розділі дисертації політичний дискурс розглядається як тематична мережа текстів, що дає змогу авторці показати методи аналізу політичного тексту, з одного боку, як сукупності слів, а з іншого, як сукупності специфічних значень, що проявляються у відповідності до специфічних закономірностей.

В четвертому розділі також приділяється увага ролі жанрів та контекстуальних параметрів політичного тексту, а також комунікативних параметрів політичного дискурсу, що також слугують поглибленню аналізу закономірностей його функціонування.

В п'ятому розділі політичний дискурс визначається як віртуальна політична реальність, де політичний дискурс розглядається як певна ситуація, в якій набувають сенсу ідеології та світогляди.

В даному розділі здійснено розрізнення між демократичним та недемократичним дискурсами, які, будучи мережами політичних текстів, виявляють здатність конструювати символічну реальність політичної спільноти. Також визначено обмеження політичного дискурсу просторовими та темпоральними рамками, доведено, що політичний дискурс є абстрактним, завдяки чому слова та тексти можуть набувати різного значення, проте він складається з елементів, які піддаються вивченню. Йдеться, передусім, про наявність слів-концептів, текстів, стилю й символів, які детермінують політичну дійсність. Демократичний політичний дискурс в дослідженні визначено як такий, що розвивається відповідно до глобальних процесів, породжує суспільні інститути, створює політичні норми.

У підрозділі 5. 2. «Семантична структура недемократичного дискурсу та дискурсу про ворога» зазначається, що семантичний парадокс полягає в тому, що, з одного боку, щоби досягнути дискурсивного ідеалу, необхідні певні заборони та антиципності, а, з іншого боку, саме ці антиципності можуть породити ненависть до людей, яких пов'язуватимуть з цими явищами. Зокрема, привертає увагу оригінальне поняття семантичної конкуренції, яке авторка визначає інструментом,

який учасники політичного процесу використовують для наділення символу чи концепту конкретним значенням, вигідним для себе.

Все ж, дисертаційному дослідженню притаманні і деякі недоліки.

По-перше, не дивлячись на великий обсяг джерельної бази, використаний в дисертації, для предмету дослідження могли б бути корисними дослідження С. Поцелуєва, зокрема його робота «Парадіалоги політики», та Соловійова О., присвячені дослідженню політичного дискурсу на пострадянському комунікативному просторі.

По-друге, замало уваги в дослідженні приділено аналізу діалогічності політичної мови та ролі діалогу в політичній комунікації. З огляду на предмет дослідження проблема політичного діалогу виявляється вельми актуальною саме для українських реалій. Досліджуючи дискурс «ворога», слід було б протиставити йому конструктивні аспекти політичної комунікації та звернутись до проблематики культури політичного діалогу, яка мало розвинена в українській політиці.

По-третє, вказуючи основні характеристики та змістовні складові політичного дискурсу, авторка не достатньо розкриває трансформативний потенціал політичного дискурсу щодо політичної реальності. Хоча даний аспект політичного дискурсу є власне проявом його владних інтенцій і оперування ним дає нам змогу зрозуміти практичну значимість знань щодо дискурсивної природи політики.

По-четверте, розглядаючи ідеальний політичний дискурс авторка не повною мірою показує співвідношення ідеального та нормативного в розумінні політичного дискурсу. Розглядаючи потенціальну здатність дискурсу встановлювати аксіологічні засади політичної практики, в роботі не приділяється достатньої уваги політико-естетичному підходові до аналізу політики, який міг би збагатити наукові висновки, наявні в дисертації.

По-н'яте, в дисертації розглядається поняття «модних слів» в політичному дискурсі та проблеми їх вживання та еволюції, процесу введення їх у вжиток, але не розкрито поняття «моди» та «модного» щодо політичного дискурсу. Поряд з цим поняття «політичного стилю» як статична фіксація модних нововведень та результат інтеграції та інституціоналізації їх на різних рівнях політико-дискурсивної практики також мало б отримати більш конкретне висвітлення в тексті роботи. Оскільки політична мода є фактором інституційного ізоморфізму та визначає динаміку інституційних форм політичного дискурсу, а політичний стиль фіксує цю динаміку у засвоєному, опрацьованому політичними суб'єктами даного дискурсивного простору вигляді, ці поняття слід би було розробити детальніше.

Але наведені зауваження жодною мірою не впливають на високу оцінку дисертаційного дослідження С.О.Кривенко, не знижують її наукової та практичної цінності. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на актуалізацію наукового дискурсу щодо порушених у дисертаційному дослідженні проблем. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертаційне дослідження С.О. Кривенко відповідає паспорту спеціальності 23.00.01 – теорія та історія політичної науки, затвердженого постановою Президії ВАК України від 30.06.2005 р. № 50-06/6.

Тема дисертаційного дослідження є актуальною, матеріал викладений логічно та послідовно у відповідності до визначеної структури. Отримані у роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему і базуються на адекватних емпіричних даних, проаналізованих авторкою у відповідності до окресленої авторкою методологічної стратегії. Основні результати достатньо повно апробовані й опубліковані в працях автора у відповідності до вимог. Висновки до розділів та загальні висновки дисертації є цілком логічно обґрунтованими, а пропозиції мають безперечну практичну значущість як для політичної науки, так і для реальної політичної діяльності.

Представлена до захисту дисертаційна робота С.О. Кривенко «Семантична парадоксальність політичного дискурсу (теоретико-методологічний аналіз)» є

самостійним, оригінальним, цілісним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення у галузі політичної науки.

Дисертація та автореферат відповідають вимогам пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а здобувач Кривенко Соломія-Василина Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент –

кандидат політичних наук,

доцент, доцент кафедри політології

Дніпропетровського національного університету

імені Олеся Гончара

В. Ю. Полянська

Вчений секретар
Людмила В.В.

